

СЕКЦІЯ 9. МЕДИЧНЕ ПРАВО

ЩОДО КВАЛІФІКАЦІЇ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Зима І. Я.

*кандидат медичних наук, доктор наук з державного управління, доцент,
заслужений лікар України,*

професор кафедри публічного адміністрування

ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна академія управління персоналом»

м. Київ, Україна

Міськевич І. А.

лікар-невропатолог

Рівненського обласного центру медико-соціальної експертизи

м. Рівне, Україна

Як свідчить практика, переважна більшість медичних працівників та навіть керівників закладів охорони здоров'я мають поверхове уявлення про кримінальну відповідальність, яка встановлена чинним Кримінальним кодексом України за правопорушення у сфері охорони здоров'я. При цьому, знання про підстави, види і наслідки кримінальної відповідальності, з одного боку, дисциплінує медичних працівників, а з іншого – зменшує ймовірність безпідставного притягнення їх до відповідальності.

Враховуючи збільшення за останні роки кількості скарг та заяв громадян до правоохоронних органів щодо неналежного надання медичної допомоги, фактів корупції у сфері охорони здоров'я, проблемам кримінальної відповідальності медиків потрібно приділяти значно більшої уваги.

Основним документом, який визначає правові, організаційні, економічні та соціальні засади у сфері охорони здоров'я в Україні є Основи законодавства України про охорону здоров'я, згідно статті 80 якого, особи, винні у порушенні законодавства про охорону здоров'я, несуть у тому числі кримінальну відповідальність згідно із законодавством.

Варто зазначити, що кримінальна відповідальність є найсуворішим видом юридичної відповідальності медичних працівників за правопорушення, що вчиняються ними під час здійснення професійної діяльності.

Відповідно до частини 1 статті 2 Кримінального кодексу України підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад кримінального правопорушення, передбаченого зазначеним Кодексом [2].

Медичні працівники – це спеціальний суб'єкт. Не будучи лікарем, особа просто не зможе вчинити низку кримінальних правопорушень, передбачених Кримінальним кодексом. Крім того, за вчинення окремих кримінальних правопорушень медичні працівники несуть кримінальну відповідальність на загальних підставах.

Кримінальні правопорушення, які вчиняються медичним працівниками у зв'язку зі здійсненням ними професійної діяльності, умовно можна поділити на дві великі групи:

- корупційні кримінальні правопорушення;
- кримінальні правопорушення, які вчиняються медичними працівниками у зв'язку зі здійсненням ними професійної діяльності, без ознак корупції.

Крім того, усі кримінальні правопорушення, які вчиняються медичним працівниками у зв'язку зі здійсненням ними професійної діяльності, як і усі кримінальні правопорушення загалом вчиняються як умисно так і з необережності.

Корупційні кримінальні правопорушення вчиняються медичними працівниками лише умисно [2]. Ніхто ніколи просто так не буде вчиняти корупційне діяння. Це стосується і медичних працівників.

Найчастіше медичні працівники вчиняють корупційні кримінальні правопорушення, передбачені статтями:

- 191 КК України (привласнення, розтрата майна, або заволодіння ним, шляхом зловживання службовим становищем);
- 210 (нецільове використання бюджетних коштів, здійсненню видатків бюджету без встановлених бюджетних призначень або їх перевищень);
- 308 (викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ними шляхом зловживання службовим становищем);
- 320 (порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів);
- 364 КК України (зловживання владою або службовим становищем);
- 368 КК України (прийняття пропозиції, обіцянки, або одержання неправомірної вигоди службовою особою);
- 368-2 КК України (незаконне збагачення);
- 369 КК України (пропозиція, обіцянка, або надання неправомірної вигоди службовій особі);

– 369-2 КК України (зловживання впливом).

Детальніше хотіли б зупинитись на фактах отримання неправомірної вигоди медичними працівниками.

В.С. Батиргарєєва умовно поділила такі факти корупції на два основні рівні: – від пацієнта до лікаря чи іншого медичного працівника; – у середині лікарні – від медичного працівника до керівника лікарні [1, ст. 34].

Зокрема, найвідомішими фактами надання неправомірної вигоди медичним працівникам з боку населення є:

– за отримання листка тимчасової непрацездатності та різноманітних довідок (наприклад, довідки про непридатність до військової служби, про придатність до управління транспортними засобами, про допуск до виконання певних робіт, про дозвіл займатись певними видами спорту, відвідувати спортивні заклади, про звільнення від фізкультури тощо);

– за якісне проведення операції пацієнту або надання медичних послуг;

– за виписку «потрібного рецепту»;

– за підтвердження або приховання тих чи інших медичних фактів (побоїв або інших тілесних ушкоджень);

– за дострокову виписку пацієнта з лікарні, або навпаки, – за продовження перебування на листку непрацездатності;

– за видачу «потрібних» довідок про психологічний стан ацієнта;

– за спотворення істинної причини смерті.

Найбільш поширеними фактами неправомірної вигоди у середині медичного закладу були:

- плата за отримання робочого місця у лікарні;

– плата за отримання ліцензії за зайняття приватною медичною діяльністю;

– плата за відкриття приватних клінік на базі державних лікарень, тощо [1, ст. 36].

Кримінальні правопорушення, які вчиняються медичними працівниками у зв'язку зі здійсненням ними професійної діяльності, без ознак корупції умовно можна поділити на [2]:

– кримінальні правопорушення проти життя і здоров'я особи (пацієнта);

– кримінальні правопорушення проти прав особи (пацієнта);

– кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності з медичної практики;

– кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів;

– інші кримінальні правопорушення, вчинені медичними працівниками у зв'язку з їхньою професійною діяльністю.

Переважає більшість кримінальних правопорушень у сфері охорони здоров'я розміщені у розділі II КК України [2]. До них належать, зокрема:

– неналежне виконання професійних обов'язків, що спричинило зараження особи вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби (ст. 131 КК України);

– розголошення відомостей про проведення медичного огляду на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби (ст. 132 КК України);

– незаконне проведення абортів (ст. 134 КК України) – у разі, якщо медичний працівник не має спеціальної медичної освіти;

– незаконна лікувальна діяльність (ст. 138 КК України) – заняття лікувальною діяльністю без спеціального дозволу, здійснюване особою, яка не має належної медичної освіти;

– ненадання допомоги хворому медичним працівником (ст. 139 КК України);

– неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником (ст. 140 КК України);

– порушення прав пацієнта (ст. 141 КК України);

– незаконне проведення дослідів над людиною (ст. 142 КК України);

– порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини (ст. 143 КК України);

– насильницьке донорство (ст. 144 КК України);

– незаконне розголошення лікарської таємниці (ст. 145 КК України).

Варто зазначити, що зазначений поділ кримінальних правопорушень у сфері охорони здоров'я є умовним, але на нашу думку найбільш зрозумілим для медичних працівників.

На сьогодні випадки притягнення медичних працівників до кримінальної відповідальності, а тим більше винесення щодо них обвинувальних вироків в Україні є порівняно нечастими. Проте, керівникам закладів охорони здоров'я необхідно знати про те, які дії чи бездіяльність підпадають під кримінально-правову заборону і на попередження якої поведінки підлеглих слід спрямовувати свої зусилля.

Література:

1. Батиргареева В.С. Щодо результатів узагальнення опитування громадськості з приводу корупції у медичній сфері. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності*: тези II Всеукраїнської науково-

практичної конференції (Хмельницький, 2 березня 2018 року).
Хмельницький: видавництво НАДПСУ, 2018. 580 с. С. 32-36.

2. Кримінальний кодекс України. Режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>. Дата звернення
(02.02.2021).

ЩОДО ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ВАКЦИНАЦІЇ

Зима О. Т.

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри адміністративного права

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

м. Харків, Україна

Епідемія COVID-19 поставила перед усім світом проблему яка потребує термінового спільного вирішення. Один з способів такого вирішення є вакцинація. Ми у виступі зупинимось на її соціально-правовому аспекті. Тут легко виділяються два полюси:

- проблема прав людини;
- проблема державного примусу.

Щодо прав людини, то концептуальними і непорушними є зафіксовані у Загальній декларації прав людини і громадянина права на свободу і особисту недоторканість (ст. 3), на захист від втручання в особисте життя (ст. 12), на свободу переконання та його висловлювання (ст. 19). Усі ці права відтворені в Конституції України, а їх галузевим синтезом є право на інформовану згоду, зафіксоване у ст. 43 Основ законодавства України про охорону здоров'я та у ст. 284 Цивільного Кодексу України. Його сенс полягає в тому, що кожен має право самостійно приймати рішення про застосування або незастосування по відношенню до себе тих чи інших прийомів та способів лікування. Воно з одного боку має спиратись на повну та об'єктивну інформації про стан здоров'я, пропонувані заходи медичного втручання та наслідки їх здійснення, а з іншого – на повну свободу та незалежність особи у прийнятті рішення. Це право не є оригінальним, а радше повторює ідею, висловлену у цілій низці міжнародних документів: Європейській хартії прав пацієнтів, Лісабонській декларації щодо прав пацієнта Всесвітньої медичної асоціації, тощо.

Очевидно, що право на інформовану згоду має використовуватись і при прийнятті особою рішення щодо доцільності (недоцільності) вакцинації. Право на відмову від лікування, незалежно від наслідків